

ZEIDLER Sándor *

A Magyar Királyi Csendőrség ékítményei és rendfokozatai

(Hungarian Royal Gendarmerie's embellishments and rank system.)

Absztrakt

A Magyar Királyi Csendőrség a magyar állam katonailag szervezett fegyveres őrtestülete volt. Ennek megfelelően ékítményeiben a magyar állam jelképei tükröződtek. A testület rangrendszere pedig a korabeli magyar haderő szárazföldi haderejének a rendfokozati rendszerével volt szinte teljesen azonos. A magyar csendőrség azonban nem használta a lángoló gránát jelképet, pedig a világon mindenütt a csendőr szervezeteknek ez a megkülönböztető motívuma más szervezetektől. Ennek az oka abban rejlik, hogy a külsőségek tekintetében is markánsan el kívánta magát határolni a testület a magyarságot felszámolni kívánó neoabszolutista hatalom állami terrorszervezetétől a császári birodalmi csendőrségtől.

Kulcsszavak:

Magyar Királyi Csendőrség ; lángoló gránát ;
magyar csendőrség rendfokozati rendszere ; magyar csendőrség ékítményei ;
a katonailag szervezett fegyveres őrtestület

Abstract

The Hungarian Royal Gendarmerie was military organized armed guard corps. Accordingly, the symbols of the Hungarian state were reflected in embellishments. The rank system of the body was almost identical to the rank system of the contemporary Hungarian army. However, the Hungarian gendarmerie did not use the flaming grenade symbol, although this is the distinguishing motive of gendarmerie organizations all over the world from other organizations. The reason for this lies in the fact that the body also wanted to distance itself from the state terrorist organization of the neo-absolutist power, which wanted to abolish Hungarians, from the Imperial Imperial Gendarmerie.

Keywords:

Hungarian Royal Gendarmerie ; flaming grenade ; rank system of the
Hungarian gendarmerie ; embellishments of the Hungarian gendarmerie ;
military organized armed guard corps

---

*

- *Open Researcher and Contributor ID* = Nyílt Kutató és Közreműködő Azonosító (**OR-**

CID)<https://orcid.org/0000-0002-4056-4025>

Institutional attachments = Szerző intézményi kötődései :

- Bertalan Szemere Scientific Society

of History of Hungarian Law Enforcement = Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság

@: sndrzdrl@gmail.com

DOI : [10.31626/HU-EISSN2530094X.VIIITOM.263-296.p](https://doi.org/10.31626/HU-EISSN2530094X.VIIITOM.263-296.p)

A fegyveres testületek külsőségei, egyenruházatuk és annak ékítményei, valamint a rendszeresített rendfokozati rendszerük tükrözik a szervezet szellemiségét és jellegét. Ez a jelenség tértől és időtől függetlenül többé-kevésbé az emberiség történetének az egészében érzékelhető. Ez alól a Magyar Királyi Csendőrség sem jelentett kivételt.

A csendőrségek általában, így a Magyar Királyi Csendőrség is az állami felépítmény tekintetében két tárca — a külső támadások elleni védelemért felelős honvédelmi és a rend védelméért felelős belügyi tárca — alárendeltségébe tartoztak. A csendőrök ugyanis személyükben katonának minősültek, így tehát a Magyar Királyi Csendőrség személyi állománya felett a honvédelmi tárca diszponált. Ugyanakkor azonban a testületek működését a közrend fenntartására hivatott tárca irányította,¹ amely Magyarországon a Magyar Királyi Belügyminisztérium volt.

Ez a helyzet nem okozott fennakadást a testület működésében, ugyanakkor jól tükrözte annak eredetét és kettős jellegét. A csendőrség ugyanis eredetileg Maréchaussée (marizosszéz) elnevezéssel a francia haderő rendfenntartó alakulataként tevékenykedett. A domináns fegyverzete pedig az íj volt. Francia kutatók a testület eredetét az 1300-as évekig vezetik vissza.

Ez az íjjász alakulat kiválóan ellátta a haderőn belüli rendfenntartási teendőket, ebből fakadóan kezdetben a hadművelési területeken a hatáskörét kiterjesztették a polgári lakosságra is. Idővel e térségben a testületnek a polgári lakossággal kapcsolatos kompetenciái a béke időszakára is állandósultak. A későbbiek során pedig — a lakosság kérésére — a testület hatáskörét fokozatosan kiterjesztették a Francia Királyság teljes vidéki térségére. A francia polgári forradalom előtti években változtatták meg a szervezet elnevezését Gendarmerie-re.

A testületet ugyan a francia forradalom viharában — más szervezetekhez hasonlóan — megszüntették azonban hamar kiderült, hogy arra szükség van, ezért helyreállították. Napóleon a testületet modernizálta. A Francia Császárság vonzáskörébe tartozó térségekbe pedig a francia polgári jogrend exportálásának a keretében került a testület, amely mindenütt kitűnően megállta a helyét. Így tehát Napóleon bukása után is megtartották a csendőrséget az érintett országok, sőt a XIX. században a Brit-szigetek

kivételével azon országokban is bevezették a csendőrség intézményét, ahová Napóleon tündöklése idején nem ért el.²

A HABSBURG-birodalomba a testület Lombardián keresztül érkezett. A tartomány ugyan hagyományosan a HABSBURGok irányítása alatt állt, azonban a napóleoni időszakban a Francia Császárság vazallus államává vált, Waterloo után pedig visszakerült a HABSBURG birodalomba. A HABSBURG politikai vezetés — a korabeli Európa más országaihoz hasonlóan — nem szüntette meg a testületet, hanem az eredményeire való tekintettel tovább működtette.³

A lombardiai csendőrség mintája szerint építette ki az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharcot a cári haderő segítségével leverő HABSBURG hatalom a csendőrség intézményét a HABSBURG birodalom teljes egészére kiterjedően. Az a gondolat, hogy a birodalom biztonsága birodalmi ügy, az osztrák liberálisoktól származott. Korábban ugyanis a Lajtán túli területeken és a Kárpát-medencében is döntően a tartományok, illetve a vármegyék kompetenciájába tartozott a rend védelme, bár az örökös tartományokban a HABSBURG központi hatalom nagyobb beleszólást tudott szerezni a szakterület irányításába, mint a Magyar Királyságban.

A HABSBURGok ugyan a központosítási törekvések részeként megkísérelték a rendvédelem szakterületét is az irányításuk alá vonni a Magyar Királyságban, azonban nem sok sikerrel. *II. József* ugyan kiépítette az egész HABSBURG birodalomra kiterjedően az egységes rendőrséget, azonban magyar földön ez a törekvés heves ellenállásba ütközött. Végül is az uralkodó a halálos ágyn a rendeleteit visszavonta.

Emellett a HABSBURGok birodalmi politikai rendőrséget is működtettek változatos szervezettel és elnevezéssel. Ezeknek a testületeknek azonban — bár a történelmi Magyarországon is működtek — semmi közük sem volt a magyar törvényekhez, hiszen a magyar országgyűlés működésüket sohasem hagyta jóvá.⁴

Az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharc leverése nyomán új helyzet állt elő abban a tekintetben is, hogy a HABSBURG centralizációnak már nem volt akadálya. A neoabszolutista rendszer eltörölte a magyar államiséget. Magyar-

ország területét pedig tartományokra osztva — a rajta élő lakossággal együtt — az Osztrák Császárságba olvasztotta. A magyar nyelv hivatalos használatát nem engedélyezték stb. Ez a neoabszolutista rendszer azonban már nem a hagyományos osztrák centralista rendvédelmi modellt kívánta bevezetni az immár egységes birodalomban, hanem annak a csendőrség intézményével gazdagított és tartalmilag is átszervezett változatát.⁵

A rend védelme birodalmi ügyé nyilvánításának a gondolata az osztrák liberálisoktól származott, akik az olmtüzi alkotmány szövegébe is bevették elképzelésüket „*A birodalom belső biztonságának őrzése birodalmi ügy.*”⁶ Annak ellenére nyerte el a rendvédelem birodalmi ügyé nyilvánításának a gondolata az ifjú *Ferenc József* rokonszenvét, hogy egyébként a liberális eszméket nem kedvelte. Birodalma rendvédelmének az átszervezését azonban a belső biztonság birodalmi ügyként történő kezelésének a szellemében valósította meg.⁷

A császári birodalmi csendőrséget a magyar kultúrközegben csak zsandárnak nevezték a gendarmerie kifejezés magyarosított változataként. Ez a szóhasználat jelezte, hogy idegen hatalom szervezetéről van szó, amelyet a magyarok nem kedvelnek.⁸ Ez nem is lehetett másként, hiszen a nemzeti viselet büntetése, a Kossuth-szakál bírságolása — sok más hasonló cselekedethez hasonlóan — a császári birodalmi csendőrség feladatai közé tartozott, melyet a többségükben a Kárpát-medencén kívüli térségekből érkező személyi állomány tagjai szorgalmasan gyakoroltak is.

Ezt a szervezetet a Kárpát-medence lakói — sem a magyarok, sem pedig a nemzetiségek — a kollaboránsok szűk rétegét leszámítva nem szerették, mivel a nemzetiségek ugyanazt kapták a HABSBUROGOKTÓL jutalmul, mint a magyarok büntetésül.

E császári birodalmi csendőrség jelképei, az egyenruhája és annak ékítményei távol álltak a magyar jelképrendszertől, egyértelműen a HABSBUROG osztrák motívumokat jelenítették meg.⁹

A kiegyezéskor a HABSBUROG politikai körök ugyan javasolták, hogy a császári birodalmi csendőrség Magyarországon állomásozó alakulatait a magyar kormány vegye át, erre azonban a magyar fél nem volt hajlandó.¹⁰ Mégis megmaradt egy-

egy csendőr ezred a közös haderő kötelékébe tagoltan Erdélyben és Horvátországban, melyet a magyar kormány 1876-ban vett át. Ekkor a két csendőr ezred egyenruhájáról az idegen ékítményeket eltávolították, a helyükbe pedig a Magyar Királyi Honvédségnél használt ékítményeket rendszerezítették.¹¹

Annak a helyzetnek tehát, hogy a Magyar Királyi Csendőrségnek az egyenruháin kizárólag nemzeti motívumokat megtestesítő ékítményeket használtak, történelmi gyökerei vannak. A Magyar Királyi Csendőrség egyenruha ékítményeinek nemzeti motívum tartalma alapvetően azt volt hivatott kifejezni, hogy a terület már nem idegen elnyomó hatalom Magyarországra telepített szervezete, hanem nemzeti szervezet. E terület tagjai szolgálatellátásuk során a magyar nemzet érdekeit képviselték, a magyar országgyűlés által létrehozott törvények szellemében és keretei között. Ezek az ékítmények egyben azt is kifejezték, hogy a terület hatásköre a Magyar Szent Korona alá tartozó térség határáig terjed.

A Magyar Királyi Csendőrségnél viszonylag kevés ékítményt rendszeresítettek ugyan, azonban azok egyértelmű és világos nemzeti üzenetet hordoztak.

A polgári magyar állam időszakában fel sem merültek az egyenruhadíszítés kapcsán olyan balga gondolatok, hogy az ékítmény egyes elemeinek a kigondolását a viselőkre kellene hagyni, mert az demokratikus. Eleink jól tudták, hogy a fegyveres szervezetek körében nem látszatdemokráciára kell törekedni, hanem arra, hogy a törvényesség talaján állva védelmezzék a magyar nemzet érdekeit az ország törvényeiben foglaltak szerint. Pedig a vizsgált időszakban az emberek sokkal jobban tisztában voltak azzal, hogy az egyenruhához milyen ékítmények illenek, mi az, ami méltó és mi az, ami méltatlan.

A terület személyi állományának a tagjait gyermekkoruk óta a magyar haza és a magyar nemzet szeretetére nevelték, ahol társadalmi rangot és szilárd egzisztenciát biztosított a haza fegyveres szolgálata. Ebből fakadóan a területi tagok büszkén viselték egyenruhájukat, a nemzet tagjai pedig tudták, hogy a rendvédelmi testületek az igazság helyett nem a látszatjogszerűséget képviselik.

A katonai státusznak tekintélye volt, amely kisugárzott a katonai egyenruha viselőjére is, aki pedig e tisztelethez méltó módon viselte egyenruháját. A Magyar Királyi Csendőrség ugyanis katonailag szervezett fegyveres őrtestület volt. A polgári magyar állam időszakában kétféle fegyveres őrtestület működött, a polgári fegyveres őrtestület és a katonailag szervezett fegyveres őrtestület. Az őrtestület jellegének a rögzítése a testületek szolgálati szabályzatainak az első oldalain szerepelt is. A Magyar Királyi Csendőrség esetében például a testület 1881-ben kiadott első szolgálati szabályzatának „*Szervezeti utasítás*” című I. fejezete 1 §-ának kezdő mondata így szolt „*A csendőrség a közbiztonsági szolgálat teljesítésére rendelt katonailag szervezett fegyveres őrtestület.*”¹²

A kétféle fegyveres őrtestület között lényeges különbség volt. A katonailag szervezett fegyveres őrtestületek tagjai személyükben katonának minősültek. Ebből fakadóan a testületi tagok a honvédelmi tárca kompetenciájába tartoztak függetlenül attól, hogy a testületeik mely tárca, illetve az államfő, az országgyűlés, esetleg külön törvénnyel a felügyeletükre felkért közjogi méltóság irányítása alatt álltak.

A Magyar Királyi Csendőrség személyi állománya a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztériumhoz, maga a testület pedig a Magyar Királyi Belügyminisztériumhoz tartozott. A csendőrök pedig — mivel személyükben katonának minősültek — a katonai rendfokozati rendszer rangjait viselték és a testületen belüli függelmi viszonyok is katonaiak voltak. A katonailag szervezett fegyveres őrtestületek tagjai — így a dualizmus időszakában a Magyar Királyi Nemesi Testőrség, a Magyar Királyi Darabont Testőrség, a Magyar Királyi Koronaőrség és a Magyar Királyi Csendőrség, valamint a két világháború közötti időszakban a darabont- és a nemesi testőrség maradványaiból létrehozott Magyar Királyi Testőrség és az újonnan felállított Magyar Királyi Folyamőrség, illetve a Magyar Királyi Vámőrség és utódszervezetével a Magyar Királyi Határőrség személyi állományát — a katonákra általában vonatkozó jogosultságok megillették, illetve kötelezettségek terhelték.¹³

Ezzel szemben a polgári fegyveres őrtestületek személyi állománya ahhoz a tárcához tartozott, amely a testületet irányította, illetve önkormányzati felügyelet esetén az önkormányzathoz. A polgári fegyveres őrtestületek tagjai a testületeik egyedi rendfokozati rendszerének a rangjait viselték. E testületekben a szervezeten belüli függelmi viszonyok nem katonaiak, hanem hivatalnokiak voltak. A személyi állomány tagjait a katonákra általában érvényes jogosultságok nem illették meg, illetve kötelezettségek nem terhelték. A polgári fegyveres őrtestületek nem csupán a központi államhatalom, hanem az önkormányzatok irányítása alá is tartozhattak.¹⁴

A Magyar Királyi Csendőrség fennállásának időszakában testületenként eltérő ékítményeket rendszeresítettek a rendvédelmi testületek egyenruháin a fenntartó szervezeteik. A központi államhatalomnak közvetlenül alárendelt testületek döntően a magyar nemzeti motívumokat jelenítették meg az öltözékeiken. Az önkormányzati kompetenciába tartozó fegyveres őrtestületeket pedig a magyar nemzeti motívumok mellett az irányító önkormányzatuk többnyire az önkormányzati jelképeikkel is felékesítették az alárendeltségeikbe tartozó fegyveres őrtestületek formaruháit.

Az állam és az önkormányzati jelképek motívumai mellett feltűntek az úgynevezett testületi motívumok is. Ezek azonban a katonailag szervezett fegyveres őrtestületekre voltak jellemzőek, mivel lényegében a haderőben szokásos fegyvernemi jelvény szerepét töltötték be. Ilyen volt például a Magyar Királyi Folyamőrségnél a horgony, vagy a Magyar Királyi Honvéd Hátvédadások esetében a vadászkürt stb. A csendőrségnek, mint szervezeti formának is van világszerte használt jelkép motívuma, ez a lángoló gránát. A Magyar Királyi Csendőrség azonban — bár a csendőrök büszkék voltak a szervezetükre és a külföldi nemzeti csendőr szervezetek irányában is bajtársi magatartást tanúsítottak — a lángoló gránát motívumát sohasem használták. Ezzel a formai szabályozással is hangsúlyozni kívánták, hogy az osztrák császári és birodalmi csendőrséghez a Magyar Királyi Csendőrségnek semmi köze. Amikor a magyar

kormány 1876-ban átvette a közös haderótól az erdélyi és a horvátországi csendőr ezredeket, az ékítményeiket a Magyar Királyi Honvédségnél rendszeresített ékítményekre cserélte.¹⁵

Az egyenruha fontos tartozéka volt viselője rendfokozatának a jelölése. A Magyar Királyi Csendőrség néhány kisebb testületi módosítástól eltekintve a korabeli magyar haderő szárazföldi haderőnemének a katonai rendfokozatait használta. A polgári magyar állam időszakában négyféle katonai rangrendszer volt érvényben. A dualizmus időszakában külön rangrendszerrel rendelkezett a flotta és a szárazföldi haderőnem. A két világháború közötti időszakban pedig a korábbi haditengerészet rendfokozati rendszerét módosították a folyamőrség számára. A testület Magyar Királyi Honvédségbe integrálását követően azonban a Magyar Királyi Honvéd Folyamőrknél 1944-ben átérték a szárazföldi haderőnem rangrendszerére.¹⁶

A két világháború közötti időszakban a magyar katonai rendfokozati rendszerek között új rendszert alkotott a légierő rangrendszere. E rangrendszerbe tartoztak az LÜH-rangok. A trianoni békediktátum ugyanis nem engedélyezte a magyar haderő számára a légierő fenntartását.¹⁷ Ezért —a haderőrejtés más fortélyaihoz hasonlóan — létrehozták a Magyar Királyi Légügyi Hivatalt (LÜH), amelynek a rejtett feladatát a majdani magyar légierő létrehozási lehetőségeinek az előkészítése jelentette. Itt alakították ki azt a rangrendszert, amelyet a későbbiek során a magyar légierő legális kiépítése során a Magyar Királyi Honvédség légierője átvett. A légierő rendfokozati rendszerének az elnevezései megegyeztek a szárazföldi haderőnem rangrendszerének az elnevezéseivel, azok jelölése azonban eltérő volt, ellentétben a haditengerészet majd folyamőrség rangrendszerével, amelyek nem csupán elnevezéseikben, de megjelenési formáikban is eltértek a szárazföldi haderőnemnél alkalmazottakétól. **(I.sz. melléklet)**

A Magyar Királyi Csendőrségnél — bár a testület rendelkezett vízi rendészeti őrsökkel és rövid ideig légicsendőri részleggel is¹⁸ — sem a flottilla sem pedig a légierő rangjait nem rendszeresítették. A Magyar Királyi Csendőrségnél a szárazföldi haderőnem rendfokozati jelzéseit viselték, mégpedig az egyenruhájuk fazonján ugyanott, ahol a szárazföldi haderőnem katonái is.

A polgári fegyveres őrtestületek rendfokozati rendszere valamennyi testületnél (a fegyőröknél, a pénzügyőrségnél és a rendőrségeknél külön-külön is) egyedi volt, azonban a jelölési formátnak voltak közös vonásai is. A polgári fegyveres őrtestületeknél a rangok jelölésére nem hatágú csillagot (hexagramot) használtak, mint a katonai rangoknál általában, hanem úgynevezett csillagrózsácskát. **(II.sz. melléklet)** A csillagrózsa színezése (ezüst, arany stb.) és a paszomány szövési formái biztosították a különböző rangok jelölését a katonai rangok jelölési gyakorlatának megfelelően. A csendőrségnél így tehát a rangokat nem csillagrózsával, hanem hatágú csillaggal jelölték. A csendőrségi rangrendszer tehát majdnem egységes volt, csupán a gazdászok rangjelölései tértek el némileg a többi csendőretől.¹⁹ **(III.sz. melléklet)**

A katonai tisztviselő fogalom a csendőrségnél nem létezett, ennek megfelelően ezen rangok jelölésére sem volt szükség.

Az 1881.III.tc-vel megalapított Magyar Királyi Csendőrség öltözete és fegyverzete, a szervezeti és szolgálati utasítása értelmében, a belügy- és honvédelmi miniszter által került meghatározásra és kihirdetésre. A jogszabályban előírtakat a SZUT-ban rögzítették.²⁰

A Magyar Királyi Honvédség az alábbi rendfokozatok és jelzések voltak használatosak 1882-ben.

törzstisztek:

ezredes   arany vagy ezüst paszományos *3 csillag.*
alezredes   arany vagy ezüst paszományom *2 csillag.*
őrnagy   arany vagy ezüst paszományon *1 csillag.*

főtisztek:

százados   *3 csillag.*
főhadnagy   *2 csillag.*
hadnagy   *1 csillag.*

tisztjelölt:

hadapród tiszthelyettes (e rendfokozat 1909-ben zászlósrá változik) keskeny arany paszomány *1 ezüst csillag.*

altisztek:

őrmester   keskeny sárga paszományon *3 fehér csillag.*
szakaszvezető *3 fehér csillag.*
tizedes   *2 fehér csillag.*

legénység:

örvezető   *1 fehér csillag.*
honvéd   *rendfokozat nélküli.*²¹

A csendőrség tisztikarának rendfokozati jelei a honvédség tiszteleihez hasonlóan az Osztrák-Magyar Monarchia összeomlásáig nem változtak, míg a legénysége mind elnevezésében, mind pedig külső megjelenésében többször módosultak. A csendőr legénység sötétzöld zubbonyon, illetve dolmányon 8,5 cm hosszú buzérvörös hajtókán a kezdetben háromféle rendfokozatot viselt a következőképpen: a csendőr a tizedesit, az őrsvezető és a csendőr c. őrsvezető a szakaszvezetőit, az őrmester és az őrsvezető c. őrmester az őrmesterit. A csendőrségbe való belépéskor csak a legkisebb rendfokozatba való kinevezés volt megengedett, ezért a hadseregben tizedesi, szakaszvezetői és őrmesteri rendfokozatot elértek is egyformán két fehér csillagot viseltek.²²A közkatona és az örvezető próbacsendőrként rendfokozatot nem, de sárga altiszti kardot és szuronybojtot viselt, kifejezésre juttatva ezáltal, hogy minden csendőr a hadsereg altisztjéhez hasonló karakterrel bír. A csendőri szolgálatban való véglegesítést követően mindenki a csendőr rendfokozatot, azaz a két fehér csillagot viselte. Az, aki ezt követően letette az altiszti vizsgát (a hadseregnél altiszti rendfokozatot elértek esetében ez hat hónap után történt meg) címzetes őrsvezető lett, azonban, ha korábban a hadseregnél őrmester volt, akkor csendőr címzetes őrmester rendfokozatot kapott. A vizsgázott altisztek idővel őrsvezetők lettek és őrsparancsnoki beosztásba kerülhettek. Két évnyi őrsparancsnoki működés és jó minősítés volt a feltétele annak, hogy az őrsvezetőt címzetes őrmesterré léptessék elő. Hosszabb idő után érhatték el a valóságos őrmesteri fokozatot.

1901-ben engedélyezték, hogy a csapatbéli szakaszvezető és őrmesterek, mint próbacsendőrök szakaszvezetői rendfokozatba kerüljenek. Próbaszolgálatuk alatt pb. cső. c. őrsvezetők, véglegesítésük után csendőr c. őrsvezetők lettek. Azok, akik altiszti vizsgát tettek, címzetes őrsvezető másodaltiszt elnevezést viseltek a csendőr címzetes őrsvezetőtől való megkülönböztetésként. A hadapródok pedig a próbaszolgálat alatt a hadapród címzetes őrsvezető kinevezésben részesültek.

Az első járásőrmestereket, az 1903. szeptemberében felállított járásparancsnokságok és egyúttal a járásparancsnokságok székhelyén

felállított őrsök parancsnokait, 1904. május 1-ével nevezték ki. Utóbbiak rendfokozati jelvénye hasonló volt az őrmesteréhez, esetükben azonban a sárga paszományt meggyvörös csík osztotta két részre. A rangosztályba sorolt havidíjas őrmester volt korábban a csendőrségnél az előbbivel megegyező rendfokozat. Ezek azonban nem a csapatnál teljesítettek szolgálatot, hanem irodákban számvivői, gazdasági beosztásban lévő idősebb altisztek voltak.

1907-ben a honvédségnél történt változásokkal összhangban a járásőrmesterek és a törzsőrmesterek a kettős sárga paszomány helyett ezüst paszományt kaptak, azzal a különbséggel, hogy előbbi a rangjelzést buzérvörös, utóbbi világoskék alapon viselte.²³

1912-ben I. Ferenc József rendelkezésében a csendőr tizedesi rendfokozatot szakaszvezetőire emelte, tehát az így kinevezett csendőr három fehér csillagot hordott. A hadseregben szolgálatot teljesítő őrzető az egy csillagot hordhatta rangjelzéseként és ettől kezdve minden rendfokozatú próbacsendőrről elnevezése a „próba-csendőr” lett. Altiszti vizsgát követően a csendőr címzetes őrmesterré lépett elő. A valóságos őrmester az 1907 előtti járásőrmesterével megegyező kettős paszományt kapott. Az őrsvezetői elnevezés ekkortól megszűnt, az altisztek önálló parancsnoki jelvényként a rendfokozati jelvényük mögött kis sárga gombot viseltek.

A tisztjelölti rendfokozat esetében a hadapród tiszthelyettes elnevezést formai változás nélkül zászlósra változtatták.²⁴

Az 1914. VI. 2-i legfelsőbb döntés szerint a törzsaltisztek azontúl a celluloid csillagok helyett selyemcsillagot viselték rangjelzésükben. Egy év múlva, 1915. VI. 2-án bevezették a tiszthelyettesi rendfokozatot, amely a legmagasabb volt a csapataltisztek között és két ezüst paszományon egy sima arany hatágú csillaggal jelölték.

1916. III. 1-én a táborig szürke ruházatot rendszeresítették a csendőrség részére is. Mivel a hadseregben a buzérvörös paroli rendszerben volt, az ettől való megkülönböztetés érdekében, a buzérvörös hajtóka sötétzöld posztóalátétet kapott az összes csendőri fokozat jelölésében. 1916. X. 24-én az osztrák csendőrség mintájára átalakításra került a legénységi rendfokozati rendszer, mely 1919 májusáig volt érvényben.²⁵ A csendőr legénységi állomány részére létrehozták a járőrtárs és a járőrvezetői beosztást, melyek ugyanazon – három fehér celluloid csillaggal jelölt csendőri—rendfokozattal volt betölthető.

A csendőr járőrvezetők részére az 1895 óta rendszerben lévő járőrvezetői jelvényt rendszeresítették, amelyet nem a zubbony gallérján, hanem a felsőruházat jobb „melloldalán” viseltek. A renDELETEH tarTÓZÓ táblázatban a járőrvezetői jelvény pontos küllemének és viselési helyének és módjának leírása olvasható: „*Aranyszínű fémből sajtolt 4×4 cmt. átmérőjű gömbölyű kokárda, melynek 3 cmt. átmérőjű világos buzérvörös középmezeje a magyar szent korona jelvényével van díszítve. A kokárda hátlapján 1.5 cmt. széles rugóspánt van. E jelvény a dolmányon, zubbonyon vagy a köpenyen a jobb melloldalon viselendő. E czélra ezen ruhadarabokon a jobb melloldalon 1.3 cmt. széles és 4 cmt. hosszú, kétrét fektetett posztóból készített csukor akként van felvarrva, hogy ha a jelvény a rugós pánttal a csukorra akasztatik, a kokárda a gallér zárata alatt 5 centiméterre(!) és a mell középvonalától (zubbonynál a gombsortól) szintén 5 centiméterre essék.*”²⁶ Nem sokkal azután, az 1896-ban kiadott renDELETEben a jelvény viselési módjának módosítását tették közzé, a következőképpen: „*E jelvény/ a dolmányon , zubbonyon, illetve a felöltött köpenyen viselendő, és pedig:/ a dolmányon: gyalog és lovas csendőrnél egyformán – a bal előrészen, a felső 2-ik és 3-ik gomblyuk közötti térnek közepén úgy, hogy a kokárda széle a vörös szegélyezésig érjen./ a zubbonyon: gyalog és lovas csendőrnél egyformán – a jobb előrészen, és pedig a dolmányra nézve fentebb már meghatározott fekvésnek megfelelő helyen, a mely a dolmányról való lemérés által állapítandó meg./ a köpenyen: gyalog csendőrnél: a jobb előrészen a legfelsőbb gomb mellett úgy, hogy a kokárda felső széle egy vonalban legyen, a kokárda oldalszéle pedig a köpeny bal előrészének széléig érjen./ lovas csendőrnél: a bal előrészen a test közép vonalában, a felső 2-ik gomb magasságában úgy, hogy a kokárda és a gomb felső széle egy vonalban legyen.*”²⁷

Egy 1896-ban az *Iparügyek* című szaklapban megjelent híradás alapján arra következtethetünk, hogy a járőrvezetői jelvények (és egyéb a csendőrség számára készítendő ruházati cikkek, illetve az ahhoz szükséges alapanyag) gyártóinak, beszállítóinak kiválasztását közbeszerzési eljáráson belül a Magyar Királyi Csendőrség bonyolította le. A pályázat pontos kiírását nem ismerjük, de az újsághírből kiderül, hogy egy adott termékfeleségből hány darab, illetve mekkora mennyiség gyártására keres szerződéses partnert, beszállítót a csendőrség.²⁸

Az 1895-ben bevezetett járőrvezetői jelvényeken kívül, kifejezetten csak a Magyar Királyi Csendőrség számára jogszabállyal rendszeresített

szolgálati jelzésekről nem tudunk. A csendőrségnél szolgálatot teljesítők a közös hadsereghez tartozó honvédség és honvédségi tisztek jelvényeit viselték. A jelvény bevezetéséhez feltehetően hozzájárultak az 1890-es évek elejétől a kormányzó Szabadelvű Pártot az ellenzék részéről ért támadások, mely során utóbbiak a nemzeti jelképek hiányát kifogásoltak az akkor már tíz éve létrehozott Magyar Királyi Csendőrség egyenruházatában.²⁹ Parlamenti felszólalásaikban az ellenzéki Függetlenségi és Negyvennyolcas Párt tagjai (többek között HELFY Ignác) gr. SZAPÁRY Gyula miniszterelnököt és kormányát súlyos mulasztással vádolta, amiért az 1881. évi III. tv. rendelkezéseivel ellentétben nem tettek lépéseket annak érdekében, hogy a magyar rendvédelem nemzeti mivolta annak egyenruházatban is kifejezést nyerjen.³⁰ A kalapjelvény megegyezett a honvédségi csákójelvénnel: a koronás középcímer, bojtos végű csatos szíjjal övezve, melyen a „KIRÁLYÉRT ÉS HAZÁÉRT” körirat olvasható. Használatban volt még ez utóbbihoz hasonló, feltehetően nem előírással rendelkező verzió, amelyben a koronás középcímer helyett, a koronás kiscímer jelenik meg. Később a koronás középcímer további két változata funkcionált csendőri kalapjelvényként. Az egyik 1892-től a koronás középcímer, már Fiume címerével kiegészülve, két oldali hajlatokkal ellátott csücskös talpú (barokk) pajzson jelenik meg. A korábbi felirat „KIRÁLYÉRT ÉS HAZÁÉRT” a pajzs alatt lévő szalagon olvasható. A HORTHY-korszakban használ, 1924-től kalapcímer ez utóbbi némileg eltérő változata.

A címzetes csendőr őrmesterek új rangot kaptak, csendőr alőrmester elnevezéssel, ezen belül is létezett alőrmester vagy vizsgázott alőrmester, attól függően, hogy altiszti vizsga letételét követően vagy anélkül léptették elő őket.³¹ Utóbbiak rendfokozatának formai megjelenése megegyezett a korábbi őrmesteri ranggal.³² A korábbi őrsvezető címzetes őrmesterek 2. osztályú csendőr őrmesteri címet, a volt őrmesterek pedig 1. osztályú csendőr őrmesteri címet kaptak, ezek rendfokozati jelölése azonos volt: piros alapon ezüst paszomány és három fehér celluloid csillag. A csendőr járásőrmester rang jelölése is módosult olyan módon, hogy a széles ezüst paszomány mellé egy keskeny ezüst paszományt is kapott, melyen továbbra is három fehér celluloid csillag jelent meg. Az I. világháború ideje alatt a tiszthiány miatt, a tiszthelyettesi rendfokozat is használatban volt. Amennyiben tisztjelöltekkel nem tudták betölteni a szolgálati helyet, arra érdemes

egyéneket léptettek elő szakaszpáncsnoki és annak megfelelő beosztásokba. Csak olyan csendőraltiszteket léptettek elő ebbe a rendfokozatba, akik kötelezően lemondtak a csendőrség kötelékében való maradásukról.³³ 1918 februárjától, az anyaghiányra való tekintettel, a rendfokozat mögött megjelenő 2,5 cm-es buzérvörös és sötétzöld posztócsík jelezte a csendőrséghez való tartozást.

Még az Osztrák-Magyar Monarchia időszakában (1904-ben), a szakágakon belül két fő számtanácsos került a csendőrség kötelékébe.³⁴ Rendfokozati jelük alizarinvörös alapon, széles arany tisztviselői paszományon megjelenő 1 ezüst rozetta volt. 1913-ban főpatkolómesteri beosztást rendszeresítették a csendőrségnél,³⁵ akinek ruházata és fegyverzete olyan volt, mint a járásőrmesteré, azonban a paroli lila szegélyes volt. A még ebben az évben állandósított 1 fő csendőr főállatorvos egyenruhájának hajtókája buzérvörös volt, azonban csillag helyett 3 arany rozetta képezte a rangjelzést.

1919-ben a Magyar Királyi Csendőrség legénységi, illetve altiszti rendfokozati rendszere újra módosult, amely a „KÁROLYI-féle csendőrségi rendfokozati rendszer” néven vált ismertté.³⁶ Ez a rendszer jellemzően éles különbséget tett a vizsgázott és a nem vizsgázott altisztek között.³⁷ A próbacsendőr rendfokozatát az őrmesterig bezárólag megtartotta, a véglegesített csendőrök ekkortól alórmester rendfokozatot kaptak, amelynek formai megjelenése nem változott. Az őrmester az addigi 1. és 2. osztályú őrmester rendfokozatát, míg a törzsőrmester a korábbi járásőrmester rendfokozatát viselte. Az alórmesterek, a szolgálati időtől és az elvégzett tanfolyamoktól függően, fokozatosan válhattak előléptethetővé őrmesterré majd főtörzsőrmesterré végül pedig tiszthelyettesé. A tiszthelyettesek egy széles és egy keskeny arany paszomány közében egy ezüst csillagot viseltek a gallérjukon. 1919-ben a csendőr legénységi és altiszti rangok, teljesen elváltak a beosztásoktól, ebben az értelemben a rangok már nem egy adott beosztást jelöltek. Négy szintű beosztási rendszer került bevezetésre, a fokozatok a következő elnevezést kapták: ellenőr, főellenőr, segédfelügyelő, felügyelő. A vizsgázott alórmesterből ellenőr, a 2. osztályú őrmesterből főellenőr, az 1. osztályú őrmesterből segédfelügyelő, a járásőrmesterből pedig felügyelő lett. Utóbbiak rendfokozati jelvénye széles arany paszományon egy, kettő, illetve három ezüst tisztviselői rozetta volt.³⁸

A magyarországi tanácsköztársaság kikiáltása után a Forradalmi Kormányzótanács intézkedése nyomán a belügyi népbiztosság 1919. III. 26-án kelt 1. számú rendeletében kimondta a Vörös Őrség felállítását, melybe a csendőrséget is beolvasztották. Mivel a Vörös Őrség a Vörös Hadsereget kiegészítő testületként működött, tagjait bármikor át lehetett helyezni a hadseregbe. A magyarországi tanácsköztársaság alatt az összes rendfokozatot eltörölték, a beosztásokat pedig a bal karon, egy tíz centiméter széles karszalagon jelölték fekete betűvel írt felirattal.

A magyarországi tanácsköztársaság bukása után, a szegedi ellenforradalmi kormány lapjában 1919. VIII. 7-én, jelent meg először az a rendelkezés, amely lényegében a csendőrség tekintetében a KÁROLYI-kormány alatti rendfokozati- és jelrendszert és rögzítette. Változás a korábbiakhoz képest az volt, hogy a Nemzeti Hadseregben rendszerezített egyenruha új, magyaros sujtással díszített hajtókával kialakított, a hajtóka színe sötét fűzőld alapon világos buzérvörös, a csendőr gazdasági tisztak hajtókája pedig palakék felsőszínt kapott. Az 1919. XII. 31-én megjelent rendelet 1920. I. 1-ei hatállyal megszüntette a KÁROLYI-kormány alatt csendőrtisztviselői kar tisztviselői jogállását. Új, eltérő rajzolatú rendfokozatot és buzérvörös színű hajtókát írt elő, acélzöld alapon.³⁹ A tisztikar rendfokozatai változatlanok maradtak, a zászlós megnevezés helyett, ezt követően az alhadnagy került használatba, aki egy ezüst csillagot viselt. Az eltörölt tisztviselői rendfokozatok helyett 1., 2. és 3. osztályú tiszthelyettesi rendfokozatokat képezték, a következő jelzésekkel:

1. osztályú tiszthelyettes   3 ezüst csillag, 3 vékony és 1 vastag ezüst paszomány és ezüst sujtás.

2. osztályú tiszthelyettesi   3 ezüst csillag, 2 vékony és 1 vastag ezüst paszomány és ezüst sujtás.

3. osztályú tiszthelyettesi   3 ezüst csillag, 1 vékony és 1 vastag ezüst paszomány és ezüst sujtás.

Az előbbieket alapján tehát a vizsgázott altisztek tiszthelyettesek lettek, a járásőrmesteri rendfokozat megszűnt, mivel annak megfelelő parancsnokságot nem szerveztek. A továbbszolgáló altisztek rendfokozati jelzése a következő volt:

Főtörzsőrmester   3 ezüst csillag széles sárga paszomány, ezüst sujtás.

Törzsőrmester   2 ezüst csillag széles sárga paszomány, ezüst sujtás.

Örmester	1 ezüst csillag széles sárga paszomány, ezüst sujtás.
<u>Altisztek:</u>	
Csendőr	3 celluloid csillag, sárga paszomány, barna sujtás.
Próbacsendőr	2 celluloid csillag, sárga paszomány, barna sujtás. ⁴⁰

A Magyar Királyi Csendőrségnek 1881-től (tehát a kezdetektől) szolgálati feladatkörébe tartozott a hadra kelt seregben a rend fenntartása.⁴¹ A Magyar Királyi Csendőrség tagjai jogállásuk és képzettségük alapján is alkalmasak voltak arra, hogy a tábori rendfenntartói tevékenységet ellássák.⁴² Mivel a tábori csendőrség teendőinek köre eltért a hátországbán, a polgári lakosság körében szolgálót teljesítő bajtársaikétól, speciális tevékenységüket jelző, megkülönböztető jelzéseket viseltek.⁴³ A tábori csendőrség szolgálati tevékenységének ellátását szabályzatban rögzítették, az e feladatkörre alkotott első szolgálati szabályzat tervezet az „*E-táb. rend. szolg. tervezet*” nevet viselte.⁴⁴ Az első, a szolgálat számára rendszeresített szabályzat 1890-ben lépett hatályba „*E-16 Szervi határozványok a szolgálati utasítás a cs. és kir. hadsereg tábori csendőrsége számára*” címmel.⁴⁵ Ezt követően, 1894-ben tankönyvet adtak ki „*Utasítás a tábori csendőrség részére kérdések és feleletekben*” címmel. Végül az 1905-ben kiadott, az „*Utasítás a csász. és kir. hadsereg tábori csendőrsége számára*” című szolgálati szabályzat megjelenése zárta a tábori csendőrség szolgálati szabályzásának első szakaszát.⁴⁶

Az HORTHY-korszak magyar hadseregében (1921-ig Nemzeti Hadsereg, majd 1921-től Magyar Királyi Honvédség) a tábori rendészeti szolgálat ellátására tábori csendőrséget hoztak létre. E szervezet kiegészítéseként, feladatának ellátásában segítséget nyújtó csapatcsendőrséget szerveztek.⁴⁷ Mindkét szervezet gyakorlati felállítására és alkalmazására a hadsereg részleges és teljes mozgósítása esetén került sor. A tábori és csapatcsendőrség főbb feladataiként a rendfenntartás, az ellenőrző és az útrendészeti tevékenységet határozták meg, melyek tényleges ellátására 1938 őszéig nem került sor.⁴⁸

A HORTHY-korszakban, a Magyar Királyi Honvédség tábori csendőrségének jelvényeire vonatkozó első rövid utalás, egy rendlettervezet formájában még 1921-ből maradt fent.⁴⁹ A rendlettervezetben a jelvény leírása, rajza nem szerepelt, csupán általános jellemzőket olvashatunk a dokumentumban: „*A szakképzettségi jelvények*⁵⁰ – idézi a tervezetet SZAKÁLY Sándor – *a bal felkar elülső oldalának közepén, zubbonyon, köpenyen és mentén egyaránt, egyegy a csendőrség számára előírt hajtóka színű és az ábrák szerinti alakú szegélyposztó alátéttel felvarva (!) viselendők. A szakképzettségi jelvények ábrái később adatnak ki.*”⁵¹

A tervezet feltehetően ebben a formában nem valósult meg. A gyakorlatban ugyanis később az Osztrák-Magyar Monarchia időszakában a tábori csendőrök által viselt fekete-sárga színű szalag mintájára a karszalag honosodott meg a m. Magyar Királyi Csendőrségnél.⁵² 1924-től a tábori csendőrök, a csapatcsendőrök, valamint a törzsalakulatok fehérszínű, zöld szegéllyel ellátott karszalagot viseltek a bal karon, a legfelső ruhadarabon, melynek közepén a zöld szegéllyel párhuzamosan 0,5 cm széles piros csík futott.⁵³ Ugyancsak 1924-ben, a rendfokozati rendszer is módosult, eltörték ugyanis az alhadnagyi rendfokozatot. 1926-ban újra módosították a rendfokozati rendszert, február elsejével megszüntették az 1., 2. és 3. osztályú tiszthelyettesi rendfokozatokat, helyette az alhadnagyi jelzést vezették be a legmagasabb altiszti rendfokozatként, melynek formai jegye a függőlegesen elhelyezett arany paszományon megjelenő 1 ezüst csillag, ezüst sujtással szegélyezve.⁵⁴ Ugyanekkor a főtörzsőrmeisteri rendfokozat tiszthelyettesire változott, mely megnevezést 1941-ben újra visszahozták. Őrmestertől a tiszthelyettesig a rendfokozat formai jelében a sárga paszomány helyére ezüst paszomány kerül. 1937-ben a csendőrségnél ismét megjelent a zászlósi rendfokozat, immár új külső formában: a hosszanti arany paszomány előtt egy ezüst csillaggal, a hajtóka pedig arany sujtással szegélyezetté változott.⁵⁵ A kinevezett őrpáncsnokok az ezüst altiszti paszományon kisméretű sima gombot, a szakaszparancsnokok ugyancsak kis ezüstkoronás gombot viseltek.

1938-ban a csendőr szolgálati jelvény, a karszalag némileg módosult. A zöld szegélyes szalagról a piros csíkot elhagyták.⁵⁶ Nem sokkal ezután, a korábbiakhoz képest jelentős változás következett be a tábori csendőrijelvények megjelenésében.

A honvédelmi miniszter 1942. I. 31-én kelt körrendeletében rendszeresítette a tábori csendőrök és csapatcsendőrök által járőrszolgálatban viselendő jelvényeket, melyek az Osztrák-Magyar Monarchia idejében és a HORTHY-korszakban is használt zománcos csendőr járőrvezetői jelvény megjelenését örökölték.⁵⁷ Tábori csendőr és csapatcsendőr jelvények már az 1939-ben megjelent *Harcászati szabályzatban* is szerepeltek a szolgálati alkalmazást feltüntető jelvények között. Megjelenésük azonban eltért a téma rendeleti szabályozásában foglaltaktól, mivel a rendelet zománcos jelvényekről szólt, ezzel szemben a *Harcászati Szabályzatban* egyszínű, zománc nélküli fémjelvények szerepeltek, rajtuk mindössze az elnevezésüket tartalmazó, beütött kétsoros felirattal.⁵⁸ A jelvények nyilván tartási sorszámmal rendelkeztek, melyeket a bal mellen kellett viselni.⁵⁹

Arról, hogy e jelvények milyen kivitelben készüljenek és miként viseljék azokat, a honvédelmi minisztérium 20. (csendőrségi) osztályának fennmaradt iratai alapján következtethetünk. Az 1942-ben hivatalossá tett új jelvények rendszeresítésének előzményeit, vitáit a honvédelmi minisztérium iratanyagában fennmaradt terveken 1939-től lehet figyelemmel kísérni.⁶⁰ A rajzokon megjelent a végül bevezetésre került köralakú jelvény, amelynek áttetsző vörös zománcos középmezejében aranszínű magyar Szent Korona, az utóbbi szegélyező gyűrű felső íve sugárirányban sűrűn recézett, alsó ívéen „TÁBORI CSENDŐR” felirat volt olvasható.⁶¹ Nem valósult meg az előzőhöz nagyon hasonló, kör helyett álló ovális alakú változat és az előbbtől lényegesen eltérő, részletgazdagabb verzió. Ez utóbbi előlapját ugyancsak ovális formájúra tervezték, amelynek babékoszorúval övezett középmezejében magyar kis címer jelent meg, körülötte ovális keretben „HÍVEN BECSÜLETTEL VITÉZÜL” (aranszínű) és „TÁBORI CSENDŐR” (feketeszínű) felirattal. A jelvény hossz tengelyében kard, fent pedig a Magyar Szent Korona aranyozott képe volt látható.

A csapatcsendőrség, illetve annak egyes típusai (pld. hadtápcsendőr) működésével kapcsolatos elvárások nem teljesültek, ezért harcfejelem biztosító és tábori rendészeti elnevezéssel átszervezték a — mai fogalmaink szerinti — szakszolgálati ágat.⁶²

Az 1942-ben bevezetett tábori csendőr és csapatcsendőr jelvények helyét – a német mintára, 1944-ben rendszeresített — nyakba

akasztható holdsarló alakú alumínium táblák vették át.⁶³ Ez a jelvény már a tábori és a csapatcsendőrök számára is azonos formában és kivittel készült. Az 1944. VIII. 17-én kelt honvédelmi miniszteri körrendelet rögzítette a 44 M tábori és csapatrendőr jelvénnel kapcsolatos előírásokat. A jogszabály a következőkről rendelkezik: „*A jelvény a hozzátartozó lánccal nyakba akasztva mindig a legfelső ruhadarabon a mell közepén viselendő, biztosabb rögzítése céljából a jelvény hátsó oldalán lévő középső kamónak megfelelően egy 2 cm hosszú és 1 cm széles – a ruházat színével és minőségével egyező anyagból készült – hurkot kell a megfelelő ruhadarabra felvarrni.*”⁶⁴ A renDELETEH tartozó mellékletben a jelvény 1:1 méretarányú rajza látható az egyes elemek méretszámának megjelölésével. A „tábla” előlapján a koronás magyar kis címer domborított (az alapra applikált) ábrázolása látható két oldalán egy-egy átlós helyzetű tölgyfaággal, alatta a jelvény ívelt körvonalát követő rátétben, fekete alapon „CSENDŐR” felirattal. A jelvényeket rendszeresítő körrendelet kimondta, hogy a régi jelvényeket — az újak kiadása után — össze kell gyűjteni és a honvéd ruházati anyagszertárhoz be kell szállítani. 1944. VI. 16-án csapattiszti jelvényt vezettek be a csendőrségnél.⁶⁵

Az 1944 augusztusában bevezetett 44.M. tábori és csapatcsendőr jelvény csupán néhány hónapig, a nyilas hatalomátvételig volt használatban. 1944. X. 15-16. után megindult a tábori és csapatcsendőrség, valamint a rendőrség egy részének egységes szervezetbe, a Tábori Biztonsági Szolgálatba való összevonása. A Tábori Biztonsági Szolgálat létrehozásáról szóló 1944. XI. 28-án, BEREGFY Károly vezérezredes (honvédelmi miniszter és egyben a vezérkar főnöke) aláírásával megjelent rendelet 2. számú mellékletének VI. fejezete intézkedett a tábori biztonsági szolgálatot teljesítők jelvényeiről.⁶⁶ Az 1944 decembere és 1945 februárja között használatban lévő új jelvény mindössze abban tért el a korábbi nyakba akasztható táblától, hogy a „CSENDŐR” feliratú rátétet „TÁBORI BIZTONSÁG” feliratra cserélték.

1944 őszén a SZÁLASI-kormány katonai és belügyi vezetése létrehozott egy funkciójában a Tábori Biztonsági Szolgálatához hasonló, de szélesebb jogkörrel rendelkező állambiztonsági apparátust, a Nemzeti Számonkérés Szervezetét. A szervezet roham százada ugyancsak rendelkezett, az utóbbiakhoz hasonló formátumú, de jel-

képében megcsonkított és átalakított jelvénnel. A magyar címer helyére központi szimbólumként a nyilaskereszt jelkép került. A tábla felső és alsó részén a szervezet és különítmény neve szerepelt: „NSZK”/”ROHAM SZÁZAD”.⁶⁷ (IV.sz. melléklet)

Jegyzetek:

¹ 1881/III.tc.

² ÖRY: 75-77.p.

³ REKTOR: 44-48.p. + 51.p.

⁴ Az állambiztonsági jellegű birodalmi biztonsági hivatalok története a XVIII. századig nyúlik vissza. 1749-ben hozták létre a bécsi udvarban az Erkölcrendészeti és Könyvellenőrző Bizottságot. 1753-mal kezdődően az örökös tartományokban fokozatosan — elsőként Alsó-Ausztriában — felállították a rendészeti hivatalokat, melyekhez katonai rendészeti őrségeket is szerveztek. A rendészeti hivatalok a közbiztonság feletti őrködésükkel egybekötött ellátták az állambiztonsági rendőrségi teendőket is. E rendszer összefogására 1782-ben állították fel a Rendőr-Főigazgatóságot, melyet 1789-ben Rendészeti Kormányirodává, 1793-ban pedig Udvari Rendőri Hivatallá szerveztek át. A rendőri struktúrán belül ugyan, de elkülönítetten működött — korabeli terminológia szerint — az információs, az ellenőrző, a kutató és a vizsgálati szolgálat, azaz a mai fogalmaink szerinti állambiztonsági rendszert, amely az állam- és rendőrminiszter közvetlen felügyelete alatt állt. A szakmai irányításuk céljából 1798-ban alapították az Udvari Cenzúra Bizottságot, melyet 1841-ben egyesítettek a Központi Rendőrhatósággal. Az egyesített szervezet pedig Udvari Rendőr és Cenzúra Hivatal névvel működött az 1848. III. 28-ai feloszlataáig. Ezen struktúrának a testületi szervezeti egységeit Magyarországon a HABSBURGoknak ugyan nem sikerült kiépíteniük, a működését azonban a központ ügynökei mégis megvalósították a Magyar Szent Korona alá tartozó területeken.

ZACHAR: Az osztrák rendvédelmi modell történelmi gyökerei. 202.p.

⁵ Idem: Hagyomány és folyamatosság az osztrák rendvédelmi szerveknél. 65-73.p.

⁶ Nr.150/1849.

⁷ Nr.272/1849. ; Nr. 266/1850. ; ZACHAR:Hagyomány és folyamatosság az osztrák rendvédelmi szerveknél. op.cit. 69.p.

⁸ REKTOR :op.cit. 64.p.

⁹ Loc.cit.

¹⁰ 23/1867. (III. 23.) K.r. ; PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* 32-39.p.

¹¹ 1 552/1876. (IV. 24.) HM.kr. ; 1 553/1876. HM.kr.

¹² SZUT-1881. 1.p.

¹³ PARÁDI: A katonailag szervezett őrttestület és a polgári őrttestület. 77-80.p.

¹⁴ Loc.cit.

¹⁵ 1 552/1876. (IV. 24.) HM.kr. ; 1 553/1876.HM.kr.

¹⁶ A rangrendszer 1944. július 1-től 1945. május 8-ig volt érvényben.

¹⁷ 1921/XXXIII.tc.128.cikk

¹⁸ BEBESI: 193-196.p. ; OLASZ: 105-116.p.

¹⁹ ZEIDLER: 110-112.p.

²⁰ SZUT-1881. op.cit.

²¹ OLASZ — PARÁDI — ZEIDLER: op.cit.

²² ZEIDLER: 110.p.

²³ Loc.cit.

²⁴ Loc.cit. 111.p.

²⁵ ZEIDLER: op.cit. 110.p.

²⁶ 1809/1895. (IV. 1.) HM.r.

²⁷ 5 843/1896. (X. 5.) HM.r.

²⁸ „A m. kir. csendőrség számára: 3000 db járőrvezetői jelvény, 10.542 méter téli köpeny belsejébe való bélésposztó, 14058 méter nyári köpeny és köpenyujjakba való bélés (serges) szövet; 21.087 méter nyári köpenyposztó és 7029 db fekete báránybőrgallér szállításának szerződésileg leendő biztosítása tárgyában 1896. évi január 27-én délelőtti 10 órakor a m. kir. III. számú csendőrkerületi parancsnokságnál (Budapesten, Főherczeg Sándor utca 28. szám) zárt ajánlatok útján nyilvános tárgyalás fog tartatni. A szerződési feltételeket tartalmazó szállítási feltétel- füzetek és a minták a csendőrkerületi parancsnokságoknál (Kolozsvár, Szeged, Budapest, Kassa, Pozsony és Székes-Fehérvárott) tekinthetők meg.”

Szerkesztőségi közlemény.

²⁹ A csendőrség egyenruházatát és az egyenruhán megjelenő jelképeket érintő viták figyelemmel kísérhetőek a 1892. évi Képviselőházi Naplókban rögzített felszólalásokban.

Országgyűlés Képviselőházának Naplója (1892). II.köt. (IV. 26.) 333.p.

³⁰ Loc.cit. (IV. 28.) 379.p.

³¹ ZEIDLER: op.cit. 111.p.

³² OLASZ — PARÁDI — ZEIDLER: op.cit. 31.p.

³³ ZEIDLER: op.cit. 111.p.

³⁴ Loc.cit.

³⁵ 42 707/16/1913. (IV. 22.) HM.r.

³⁶ OLASZ — PARÁDI — ZEIDLER: op.cit. 31.p.

³⁷ ZEIDLER: op.cit. 111.p.

³⁸ Loc.cit.

³⁹ 21 170/1919. (XII. 20.) HM.r.

⁴⁰ ZEIDLER: op.cit. 111.p.

⁴¹ KAISER: 123-130.p.

⁴² PARÁDI — ZEIDLER

⁴³ SZAKÁLY: *A magyar tábort csendőrség története 1938-1945.*

⁴⁴ Loc.cit. 13.p.

⁴⁵ SZAKÁLY: *A magyar tábori csendőrség története 1938-1945.* op.cit. 14.p.

⁴⁶ PARÁDI – ZEIDLER: op.cit. 193.p. ; *Utasítás a császári és királyi Hadsereg tábori csendőrsége számára.* ; *Utasítás a tábori csendőrség részére kérdések és feleletekben.*

⁴⁷ SZAKÁLY: *A magyar tábori csendőrség jelvényei, 1924-1944.* 892-899.p.

⁴⁸ „*A tábori csendőrség első, a szabályzatokban lefektetett feladatok ellátására történő alkalmazására 1938 őszén, a Felvidék visszacsatolásakor került sor.*”

Loc.cit. 892.p.

⁴⁹ - Loc.cit. 893.p.

⁵⁰ Ez a meghatározás a tábori csendőrségi jelvényre is értendő.

⁵¹ SZAKÁLY: *A magyar tábori csendőrség jelvényei, 1924-1944.* op.cit. 893.p.

⁵² LÓRÁNT — PARÁDI — ZEIDLER: 16.p. 18.kép.

⁵³ *Harcászati szabályzat 1924.* II.Rész. 3.sz. melléklet. ; SZAKÁLY: *A magyar tábori csendőrség jelvényei, 1924-1944.* op.cit. 893.p.

⁵⁴ ZEIDLER: op.cit. 112.p.

⁵⁵ Loc.cit. 112.p.

⁵⁶ *Harcászati szabályzat 1938.* I-III.Rész. ; SZAKÁLY: *A magyar tábori csendőrség jelvényei, 1924-1944.* op.cit. 894.p.

⁵⁷ SALLAY: 110.p.

⁵⁸ *Harcászati szabályzat 1939.* II. rész. 6.sz. melléklet. ; SZAKÁLY: *A magyar tábori csendőrség jelvényei, 1924-1944.* op.cit. ; SALLAY: 110.p. op.cit.

⁵⁹ SALLAY Gergely Pál szerint feltehetően e típus képviselője egy magángyűjteményt gazdagító „*m.kir. VIII. honvéd légvédelmi tüzérsztyál*” bronzszínű megkülönböztető jelzése, valamint a csapatsendőrk jelvények további variánsait is említi.

ZACHÁR: 8.sz. melléklet. ; SALLAY: op.cit. 110.p. + 113. p.

⁶⁰ HIM-HL. HM.eln. 19.123/el. 2.r.-1940.sz. + 57.947/el. 2.r.-1941.sz. ; SZAKÁLY: *A magyar tábori csendőrség jelvényei, 1924-1944.* op.cit. 894-896.p. ; SALLAY: op.cit. 110.p. + 113.p.

⁶¹ Ez a típus az 1895-ben bevezetett csendőrségi jelvény megjelenéséhez nagyon hasonló, a korábban használt jelvénykép a „TÁBORI CSENDŐR” felirattal egészült ki.

⁶² PARÁDI — ZEIDLER: op.cit. 194.p.

⁶³ 60 322/1944. (VIII. 17.) HM.kr. ; 104 046/1944. (VI. 16.) HM.kr. ; 100 482/1944. (XI. 28.) HM.kr. ; SZAKÁLY: *A magyar tábori csendőrség jelvényei, 1924-1944.* op.cit. 897-899.p. ; Idem: *A magyar tábori csendőrség.* 115-117.p.

⁶⁴ 60 322/1944. (VIII. 17.) HM.kr. op.cit.

⁶⁵ 104 046/1944. (VI. 16.) HM.kr. op.cit.

⁶⁶ 100 482/1944. (XI. 28.) HM.kr. op.cit. ; SZAKÁLY: *A magyar tábori csendőrség jelvényei, 1924-1944.* op.cit. 899.p.

⁶⁷ SZAKÁLY: *A magyar tábori csendőrség jelvényei, 1924-1944.* op.cit. 897.p. + 899.p.

Forrás- és irodalomjegyzék (a jegyzetekben alkalmazott rövidítések oldása):

MONOGRÁFIÁK KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

- KAISER (41.;) — KAISER Ferenc: *A magyar Királyi Csendőrség története a két világháború között.* Pécs, 2002, Pro Pannónia Kiadói Alapítvány. 174 p. HU-ISBN 963 9079 82 0. /Pannónia Könyvek./ HU-ISSN 0237-4277.
- PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* (10.;) — PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 281 p. HU-ISBN 978 963 08 4794 0. /Magyar rendvédelem-történet öröksége, 1./ HU-ISSN 2062-8447.
- REKTOR (3.;8.;9.;) — REKTOR Béla: *A Magyar Királyi Csendőrség oknyomozó története.* Cleveland, Ohio, USA, 1980, Árpád Könyvkiadó Vállalat. 552 p. USA-ISBN 093 42 1401 8.
- SALLAY (57.;58.;59.;60.;) — SALLAY Gergely Pál: *Seregszemle fémben, zománokban. A Magyar Királyi Honvédség és leventemozgalom jelvényei, 1938-1945.* Budapest, 2009, Monarchia Kiadó. 264. HU-ISBN 978 963 06 8147 6. 110.p.
- SZAKÁLY: *A magyar tábori csendőrség.* (63.;) — SZAKÁLY Sándor: *A magyar tábori csendőrség.* Budapest, 1990, Zrínyi. 154 p. HU-ISBN 963 32 6560 6.
- SZAKÁLY: *A magyar tábori csendőrség története 1938-1945.* (43.;44.;45.;) — SZAKÁLY Sándor: *A magyar tábori csendőrség története 1938-1945.* Budapest, 2000, Ister. HU-ISBN 963 9243 24 8 Ö.

TANULMÁNYOK

- BEBESI (18. ;) — BEBESI Zoltán: A balatoni vízi csendőrség. *Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Praesidii Ordinis)*, XII.évf. (2013) 39-40-41-42.sz. 193-197.p. HU-ISSN 1785-3257.
- OLASZ (18. ;) — OLASZ Lajos: Légi csendőrség Magyarországon. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIII. évf. (2013) 31-32-33-34.sz. 105-120.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2013. október 4-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A magyar rendvédelem, légiközlekedés, felderítés a XIX-XX. században” című XXVIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- OLASZ — PARÁDI — ZEIDLER (21.;26.;32.;36. ;) — OLASZ György — PARÁDI József — ZEIDLER Sándor: A magyar állami rendvédelmi testületek katonai rendfokozati rendszerei a kiegyezéstől az ezredfordulóig. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XV. évf. (2008) 18. sz. 29-63.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2004. október 13-14. között, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak „*Karhatalmi feladatok a bűnmegelőzés és a békefenntartás szolgálatában Európában a XIX-XX. században*” című XVIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- ÖRY (2. ;) — ÖRY Károly: A Maréchaussée-tól a Gendarmerie Nationale-ig. A Francia Csendőrség történeti előzményei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, VII.évf. (1997) 8.sz. 75-77.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1996. október 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szerve-

- zett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak „*A napóleoni közbiztonsági örtestület útja Párizstól – Itálián és Ausztrián keresztül – Budapestig*” című VIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A katonailag szervezett örtestület és a polgári örtestület. (13.;14.;
- PARÁDI József: A katonailag szervezett örtestület és a polgári örtestület. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXV.évf. (2015) 43-44-45-46.sz. 77-84.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI – ZEIDLER (42.;46.;62.;
- PARÁDI József – ZEIDLER Sándor: A magyar tábori csendőrség szolgálati jelvényei. *Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Ordinis)*, XX. évf. (2011) 35-36.sz. 192-197.p. HU-ISSN 1785-3257.
- SZAKÁLY: A magyar tábori csendőrség jelvényei, 1924-1944. (47.;48.;49.;51.;53.;56.;58.;60.;63.;66.;67.;
- SZAKÁLY Sándor: A magyar tábori csendőrség jelvényei, 1924-1944. *Hadtörténelmi Közlemények*. XXXII.évf. (1985) 4.sz. 892-899.p. HU-ISSN 0017-6540.
- ZACHAR: Hagyomány és folyamatoság az osztrák rendvédelmi szerveknél. (5.;7.;
- ZACHAR József: Hagyomány és folyamatoság az osztrák rendvédelmi szerveknél. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* II.évf. (1992) 3.sz. 65-73.p. HU-ISSN 1216-6774.
- ZACHAR: Az osztrák rendvédelmi modell történelmi gyökerei. (4.;
- ZACHAR József: Az osztrák rendvédelmi modell történelmi gyökerei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, IX. évf. (1999) 10. sz. 202-206. p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1998. szeptember 22-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A nyugati rendvédelem hatása a XIX-XX. századi magyar rendvédelemre*” című X. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- ZEIDLER (19.;22.;23.;24.;25.;
- ZEIDLER Sándor: A Magyar Királyi Csendőrség rendfokozati rendszere és jelvényei.

31.;33.;34.;37.;38.;40.;
54.;55.;

Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), VII.évf. (1997) 8.sz. 110-112.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1996. október 29.-én Budapesten hangzott, el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak „A napóleoni közbiztonsági örtestület útja Párizstól – Itálián és Ausztrián keresztül – Budapestig” című VIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

CIKKEK

Szerkesztőségi közlemény. — Szerkesztőségi közlemény. *Iparügyek*, X.évf. (1896) 2.sz. (január 15.) 23-24.p.
(28.;

LEXIKONOK, ADATTÁRAK

ZACHÁR — ZACHÁR Sándor (szer.): *Katonai zseblexikon 1939*. Budapest, 1939, Attila Nyomda Részvénytársaság. 679 p.
(59.;

DOKUMENTUMGYŰJTEMÉNYEK

Országgyűlés Képviselőházának Naplója (1892) — *Országgyűlés Képviselőházának Naplója*. Budapest, II.köt. 38. országos ülés. Budapest, 1892, Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság. 470 p.
(29.;30.;

KIÁLLÍTÁSI KALAUZ

LÓRÁNT — PARÁDI — LÓRÁNT Csaba — PARÁDI József —
— ZEIDLER Sándor: *A polgári magyar állam katonailag szervezett, központosított közbiztonsági örtestülete a Magyar Királyi Csendőrség „Híven, becsülettel, vitézül” című kiállítás kalauza*. Budapest, 2011, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 34 p. 16.p. 18.kép.
(52.;

LEVÉL- IRAT- ÉS DOKUMENTUMTÁRI GYŰJTEMÉNYEK

HIM-HL. HM.eln. — HIM (Hadtörténeti Intézet és Múzeum), HL (Hadtörténelmi Levéltár), HM.eln. (Honvédelmi Minisztérium elnöki iratainak a gyűjteménye.)
(60.;

SZABÁLYZATOK

- Harcászati szabályzat* — *Harcászati szabályzat 1924.* Budapest, 1924, Magyar Királyi Honvédelmi Ministerium.
(53.;) - 1.rész. 1.füzet. 367 p. + *Indoklás a harcászati szabályzathoz.* 39 p. ; 2. füzet 367 p.
- 2.rész. *Alaki határozványok és műszaki adatok.* 89 p.
- Harcászati szabályzat* — *Harcászati szabályzat 1938.* Budapest, 1938, Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium.
(56.;) - 1.rész. *Harcászati elvek.* 322 p.
- 2.rész. *Alaki határozványok.* 109 p.
- 3.rész. *Szolgálati ágak.* 99 p.
- Harcászati szabályzat* — *Harcászati szabályzat (HSz.)* Budapest, 1939, Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium.
(58.;) - 1.rész. *Harcászati elvek.* 324 p.
- 2. rész. *Alaki határozványok.* 109 p.
- Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára.* — *Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára.* Budapest, 1881, Pesti Könyvnyomda és Részvénytársaság. 191 p.
(12.;20.;
- Utasítás a Császári és Királyi Hadsereg tábori csendőre számára.* — *Utasítás a Császári és Királyi Hadsereg tábori csendőre számára.* Budapest, 1905, Pallas. 270.p. 19 p.melléklet.
(46.;
- Utasítás a tábori csendőrség részére kérdések és feleletekben.* — *Utasítás a tábori csendőrség részére kérdések és feleletekben.* Szeged, 1894, Várnay. 109 p.
(46.;

JOGSZABÁLYOK

- 1881/III.tc. — 1881/III.tc. a közbiztonsági szolgálat szervezéséről.
(1.;
- 1921/XXXIII.tc. — 1921/XXXIII.tc. az Észak Amerikai Egyesült Államokkal, a Brit Birodalommal, Franciaországgal, Olaszországgal és Japánnal, továbbá Belgiummal, Kínával, Kubával, Görögországgal, Nikaraguával, Panamával, Lengyelországgal, Portugáliával, Romániával, a Szerb-Horvát-Szlovén Állammal, Sziámmal és Cseh-Szlovákiával 1920. évi június hó 4. napján

- a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről.
- Nr. 150/1849. (6.;) — Nr. 150/1849. Kaiserliches Patent, vom 4. marz 1849, [Császári pátens, 1849. III. 4.] Kaiserliches Patent, die Reichsverfassung für das Kaiserthum Österreich enthaltend. [Császári pátens, a birodalmi alkotmány az Osztrák Birodalom és részei számára.] *Reich- Gesetz- und Regierungsblatt*, [Birodalmi törvény- és kormánylap] II.évf. (1850) 151-165.p.
- Nr.272/1849. (7.;) — Nr.272/1849. Kaiserliche Verordnung vom 8. Juni. 1849. womit die Errichtung einer Gendarmerie im ganzen Umfange des österreichischen Kaiserthums nach den angetragenen Grundzügen genehmigt wird. [Császári rendelet, mellyel az Osztrák Birodalom teljes területére kiterjedő hatáskörű csendőrség állíttatik fel.] *Reichs – Gesetz – Blatt für das Kaiserthum Österreich*, [Birodalmi Törvénylap az Osztrák Császárság számára] (1849) 297.p.
- Nr. 266/1850. (7.;) — Nr. 266/1850. Kaiserliches Patent, wodurch ein provisorisches organisches Gesetz für die Staatsanwaltschaften erlassen und vom Tage kundmachung angefangen im Wirtsamteit Gesetz wird. [A HABSBERG-birodalmi állami és helyi rendőrségek és testületek szervezésének alapelveiről 1850. VII. 10-ei uralkodói leirat.] *Reich- Gesetz- und Regierungsblatt*, [Birodalmi törvény- és kormánylap] II.évf. (1850) 1171-1214.p.
- 23/1867. (III. 23.) K.r. (10.;) — 23/1867. (III. 23.) K.r. a csendőrség további működése Magyarországbán megszüntessék s teendői a közbiztonság fenntartására nézve az országos- és helyhatóságokra ruháztassanak. *Magyarországi Törvények és Rendeletek Tára*, I.évf. (1867) I.füzet. 51.p.

- 1 552/1876. (IV. 24.) — 1 552/1876. (IV. 24.) HM.kr. a 8. és 10.
HM.kr. sz. csendőrségi parancsnokságoknak átvé-
(11.;15.;) tele és az ezekre vonatkozó határozványok
iránt.
*Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Hon-
védség Számára*, III.évf. (1876) 12.sz. 54-
56.p.
- 1 553/1876.HM.kr. — 1 553/1876.HM.kr. a m. kir. erdélyi és
(11.;15.;) horvát-szlavón csendőrséget illető szabá-
lyok iránt.
*Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvéd-
ség Számára*, III.évf. (1876) 12.sz. 56-60.p.
- 1809/1895. (IV. 1.) HM.r. — 1809/1895. (IV. 1.) HM.r. legfelsőbb elha-
(26.;) tározás a csendőrség öltözete és
főlszerelésbeni változások jóváhagyása tár-
gyában.
*Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Hon-
védség számára*, XXII.évf. (1895) 13.sz.
82-84.p.
- 5 843/1896. (X. 5.) HM.r. — 5 843/1896. (X. 5.) HM.r. a m. k. csendőr-
(27.;) ségi járőrvezetői jelvény viselés módjának
meghatározása.
*Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Hon-
védség Számára*, XXIII.évf. (1896) 34.sz.
215.p.
- 42 707/16/1913. (IV. 22.) — 42 707/16/1913. (IV. 22.) HM.r. áthelye-
HM.r. zések.
(35.;) *Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Hon-
védség számára - Személyes Ügyek*, XL.évf.
(1913) 21.sz. 266.p.
- 21 170/1919. (XII. 20.) — 21 170/1919. (XII. 20.) HM.r. csendőrtiszt-
HM.r. viselői állománycsoport megszüntetése. Egy-
(39.;) enruhaváltoztatások a magyar nemzeti csend-
őrségnél.
Rendeleti Közlöny, (1919) 80.sz. 313-318.p.
- 60 322/1944. (VIII. 17.) — 60 322/1944. (VIII. 17.) HM.kr. csapat- és
HM.kr. tábori csendőr jelvény rendszeresítése.
(63.;64.;) *Csendőrségi Közlöny*, XXXIX.évf. (1944)
37.sz. 438.p. + melléklet.
- 104 046/1944. (VI. 16.) — 104 046/1944. (VI. 16.) HM.kr. csapat-
HM.kr. tiszti jelvény rendszeresítése a csendőrség-
(63.;65.;) nél.
Honvédségi Közlöny, LXXI.évf. (1944) 27.sz.
404.p.

100 482/1944. (XI. 28.) — 100 482/1944. (XI. 28.) HM.kr. a tábori HM.kr. biztonsági szolgálat szervezése.
(63.;66.;;) *Honvédségi Rendeletek, LXXI.évf. (1944) 62.sz. 727.p.*

Melléletek jegyzéke:

I.sz.melléklet

A XIX-XX. századi magyar szárazföldi haderő, valamint a tengerészeti, majd folyamőrségi rendfokozati rendszer rangjainak rövidítései 1867-1944

II.sz.melléklet

Csillag és csillagrózsza.

III.sz. melléklet

A Magyar Királyi Csendőrség rendfokozatai.

IV.sz. melléklet

A magyar haderőn belüli rendfenntartó szervezet csapatjelvényei.

I.sz.melléklet

A XIX-XX. századi magyar szárazföldi haderő, valamint a tengerészeti, majd folyamőrségi rendfokozati rendszer rangjainak rövidítései 1867-1944

	SZÁRAZFÖLDI	TENGERÉSZETI	MAGYAR KIRÁLYI FOLYAMŐRSÉGI
TÁBORNOKOK	tábornagy = tbngy.	—	—
	vezérezredes = vezds. (1915-1919 és 1941.VI.25-től) gyalogosági tábornok = gy.tbk.** (1909-1941) lovassági tábornok = l.tbk.** (- 1941) táborszernagy = tbszgy.** (- 1941)	vezértengernagy = vtngy.* (1915-től)	—
	altábornagy = altbgy.	altengernagy = altngy.*	vezérfőkapitány = vfkap.
	vezérőrnagy = vörgy.	ellentengernagy = eltngy.*	vezérkapitány = vkap.
		tengernagy = tngy.*	—
TISZTEK	ezredes = ezds	sorhajókapitány = srkap.*	főkapitány = főkap. (1939-től főtörzskapitány = ftkap.)
	alezredes = alez.	fregattkapitány = frkap.*	I.o. törzskapitány = I.o.tkap. (1939-től törzskapitány = tkap.)
	őrnagy = örgy.	korvetkapitány = krkap.*	II.o. törzskapitány = II.o.tkap. (1939-től törzsal kapitány = talkap.)
	százados = szds.	sorhajóhadnagy = srhdgy.*	kapitány = kap.
	főhadnagy = fhdgy.	sorhajószázados = srzs.* (1909.VII.23-től fregatthadnagy = fhdgy.*)	főhajónagy = fhngy.
hadnagy = hdgy.	— (1909.VIII.23-től korvethadnagy = khdgy.*)	hajónagy = hngy.	

ZEIDLER Sándor : A Magyar Királyi Csendőrség ékítményei és rendfokozatai.

ZÁSzlÓsOK	hadapród tiszthelyettes = hdp.tth. (1909-ig) zászlós = zls. (1909-1919 és 1931-1945) alhadnagy = alhdgy. (1919-1925)	I.o. tengerészkadét = I.o.tkad.* (1909.VIII.23-tól tengerész zászlós = Lzis.*)	hajógyakornok = hgyk. (1939-től zászlós)
	—	II.o. tengerészkadét = II.o.tkad.* (1909.VII.23-tól tengerészkadét = tkad.*)	—
	—	—	—
ALTIzSZEK	alhadnagy = alhdgy. (1925-1945) tiszthelyettes tth. (1915-1941, 1920-tól 1925-ig I.o. II.o. és III.o. tiszthelyettes is létezett) (1941-től főörzsörmester = főrm.) örzsörmester = törm (1913-tól törzsben szolgálatot teljesítő örmesterek megne- vezése, 1919-től önálló rang.) örmester = örm.	tengerészkadét jelölt = tkadj.* törzsfőhajómester = tfhm.* törzshajómester = thm.*	alhajónagy = alhngy. tiszthelyettes = th. (1939-től főörzshajómester = fthm.) törzshajómester = thm.
	—	—	—
	—	—	—
TISZTESEK	szakaszvezető = szkv. (1856-től)	hajómestersegéd = hms.*	negyedmester = nm. (1939-től szakaszvezető = szkv.)
	tizedes = tiz.	negyedmester = nm.*	rajos = rj. (1939-től tizedes = tiz.)
	örvezető = örv.	árbócos = árb.*	I.o. folyamőr = I.o. fő. (1939-től örvezető = örv.)
LEGÉNYSÉG	honvéd = honv.	{ I.o. matróz = I.o.mtz.* II.o. matróz = II.o.mtz.* III.o. matróz = III.o.mtz.* IV.o. matróz = IV.o.mtz.*	{ II.o. folyamőr = II.o. fő. (1939-től honvéd = honv.)

A HABSBURG-birodalom haderejében a rendfokozati rendszert a XIX. század közepén vezették be. Értelemszerűen ezt a rangrendszert használták az Osztrák-Magyar Monarchia véderéjében, majd a két világháború közötti Magyar Királyság haderejében is módosításokkal. A folyamórsági rangok 1921-től 1944. VII. 1-ig voltak érvényben, ezt követően a folyamórság átvette a honvédség szárazföldi haderejének a rendfokozati rendszerét.

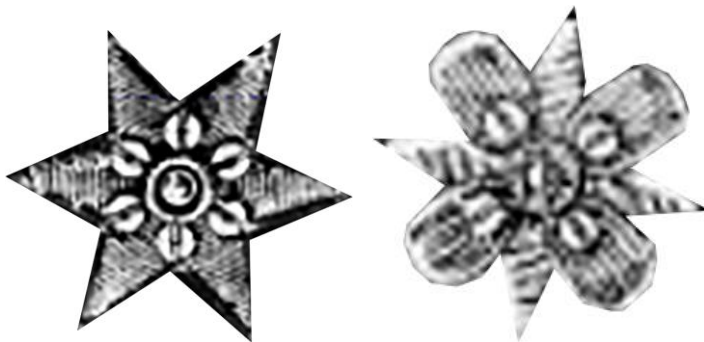
* Az Osztrák-Magyar Monarchia haditengerészetében a hivatalos szolgálati nyelvi a német volt. Ezért a tengerészeti rangok elnevezéseinek és rövidítéseinek a magyar változatai hivatalosan nem léteztek. A táblázatban jelölt rangok fordítások, a rövidítéseket pedig a szerkesztőség értelemszerűen hozta létre annak érdekében, hogy magyar nyelvű szövegekben magyarul is ki lehessen fejezni a német nyelvű rangokat.

** A gy.tbk., az l.tbk. és a tbsgy. azonos szintű (három csillagos) tábormoki rang volt más-más fegyvernemi szakterületre kiterjedően.

Forrás ! ZEIDLER Sándor: A XIX-XX. századi magyar katonai rendfokozati rendszer rangjainak rövidítései. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIX.évf. (2019) 58.sz. 198-201.p. HU-ISSN 1216-6774.

II.sz.melléklet

Csillag és csillagrózsza

Megjegyzés: A fegyveres őrtestületek közül a polgári fegyveres őrtestületek tagjai és a katonai tisztviselők viseltek a rendfokozatuk jelölésére csillagrózsát, mivel ők — nem lévén katonák — nem voltak jogosultak a katonai rendfokozatok viselésére, amely rangok jelölését hatágú csillag alkalmazásával

valósították meg. A polgári fegyveres őrtestületek testületi rangjainak, illetve a katonai tisztviselők rangjainak a jelölésére szolgált tehát a csillagrózsa, amelynek ugyanúgy volt arany, ezüst és csont változata testületi rangcsoportok jelölésére mint ahogyan a különböző katonai rendfokozat csoportok esetében is használták az arany, ezüst és a csont színeket.

A Magyar Királyi Csendőrség személyi állományának a tagjai, mivel személyükben katonának minősültek, a hatágú csillaggal jelölt katonai rangokat viselték. A csendőr gazdászok azonban lényegében katonai tisztviselőnek számítottak, így az ő rendfokozataikat csillagrózsával jelölték.

A katonai és a testületi rangok esetében is alkalmazták az arany, ezüst és a bronz színű paszományokat az állománycsoportok szintjétől függően.

A katonai és a testületi rangok esetében tehát a rangok jelölését a csillag, vagy csillagrózsa színe, továbbá az alkalmazott paszományok színezete jelölte. A paszományok lehetnek vastagabbak, illetve vékonyabbak a rangcsoporttól függően.

A rangok jelölése tekintetében azonban a döntő motívum a hatágú csillag vagy a csillagrózsa alkalmazása volt.

Forrás ! A szerző magángyűjteménye.

III.sz. melléklet

A Magyar Királyi Csendőrség rendfokozatai.

számvevők és
gazdászati tiszthelyettesek

ezredes

tiszthelyettes

VIII. rangosztály

alezredes

járásőrmester
1916-1918

IX. rangosztály

őrnagy

járásőrmester
1904-1907

X. rangosztály

százados

őrmester 1916
alőrmester 1916-1918

XI. rangosztály

főhadnagy

járásőrmester 1907-1916
1., 2. oszt. őrmester 1916-1918

törzsőrmester
1904-1907

hadnagy

csendőőr

törzsőrmester
1907-1916

zászlós

próbacsendőőr

törzsőrmester
1916-1918

FORRÁS ! OLASZ György — PARÁDI József — ZEIDLER Sándor: A magyar állami rendvédelmi testületek katonai rendfokozati rendszerei a kiegyezéstől az ezredfordulóig. 38.p. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XV. évf. (2008) 18. sz. 29-63.p. HU-ISSN 1216-6774.

IV.sz. melléklet

A magyar haderőn belüli rendfenntartó szervezet csapatjelvényei.

csapatcsendőőr jelvény

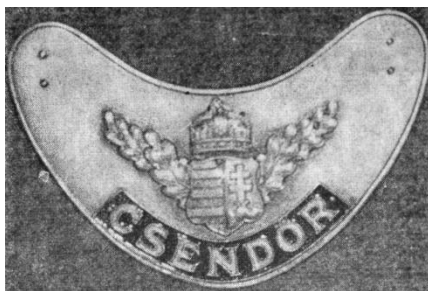
tábori csendőőr jelvény

tábori biztonsági szolgálat jelvény

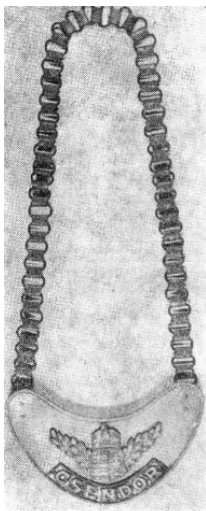
csapatcsendőr jelvény

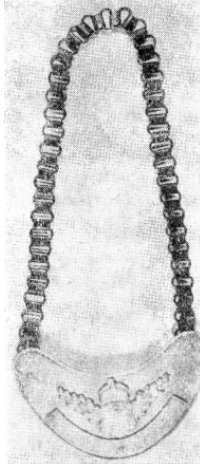
Forrás ! SZAKÁLY Sándor: A magyar tábori csendőrség jelvényei, 1924-1944. *Hadtörténelmi Közlemények*. XXXII.évf. (1985) 4.sz. 892-899.p. HU-ISSN 0017-6540.

1944 M
tábori és csapatcsendőr jelvény

a nyilas
Nemzeti Számonkérés Szervezet
Roham Századának jelvénye

tábori biztonsági szolgálat
tagjainak jelvénye.

Forrás ! SZAKÁLY Sándor: A magyar tábori csendőrség jelvényei, 1924-1944.
Hadtörténelmi Közlemények. XXXII.évf. (1985) 4.sz. 892-899.p. HU-ISSN
0017-6540.